

Dialogo over het Versnellen van de Energietransitie

door Joost van Sonsbeeck en Gerard Hoskens, leden van de Initiatiefgroep en van De Constructieve

Inleiding

Op 21 juni 2022 kwamen circa 100 personen afkomstig uit het bedrijfsleven, energiecorporaties, overheid en kennisinstellingen bij elkaar om in de vorm van een dialoog bij te praten over de stand van zaken in de Regio Utrecht met betrekking tot de energietransitie en versnelling daarvan. De dialoog is georganiseerd door de Utrechtse Sociëteit De Constructieve, de Rabobank Midden Nederland en de stichting Public Space.

Dit verslag bestaat uit deze samenvatting van enkele pagina's, plus bijlagen die op trefwoord doorzocht kunnen worden. Het geheel is bestemd voor de deelnemers, voor initiatiefnemers op het gebied van de energietransitie, en voor iedereen die zich daarbij betrokken weet.

Opening van de dialoog door Huib van Essen

Als eerste benadrukt gedeputeerde Huib van Essen de urgentie en zegt dat het niet alleen meer moet gaan om pilotprojecten, maar om opschaling, om groot te durven denken en doen. Het is nu zaak om datgene dat in de Regionale Energie Strategie van 2021 (RES) is uitgesproken waar te maken. Daarover lopen de gesprekken met de gemeentes. Met het programma "Zon op dak" gaat het redelijk goed, maar "Zonnevelden" en "Windparken" lopen traag. Projecten op het gebied van "Warmtetransitie" en "Energiebesparing" verdienen meer aandacht. De provincie telt nu circa zestig energiecorporaties, die inmiddels worden ondersteund door de koepelorganisatie Energie van

Utrecht. Met het bedrijfsleven wordt nu zo'n drie jaar samengewerkt via de ROM en het Energiefonds Utrecht. Recent is de aandacht voor netcongestie. Er is een ommezwaai nodig van "haalbare en betaalbare projecten" naar het "haalbaar en betaalbaar maken van projecten". Dat vraagt leiderschap, lef en het uitstralen van de urgentie in het beleid en in de uitvoering. Verder bevordert de provincie aanpakken, die inclusief zijn voor groepen die anders niet mee kunnen komen. En zij onderzoekt de noodzaak van warmtebedrijven in publiek eigendom.

Overzicht van Paul van Dijk

Aansluitend vertelde Paul van Dijk, manager van het Energieprogramma van de gemeente Utrecht, dat ook daar de nieuwe coalitie besloot de energietransitie te versnellen en te intensiveren; zonder overigens te zeggen dat wat eerder bedacht is niet het juiste was. Waar in het verleden is ingezet op faciliteren en stimuleren van projecten, vraagt de gemeente zich nu af of zij niet ook zelf moet gaan deelnemen in die transitie en of zij de dialoog met de samenleving niet in een permanent klimaatberaad moet voeren. Nieuw is het doel om 40.000 woningen aardgasvrij te maken. Paul liet ook zien dat in een stad als Utrecht het energiesysteem – de infrastructuur – in de transitie moet meebewegen van de huidige centrale opbouw naar een decentrale opbouw. Het komt er samengevat op aan om energiebronnen te verduurzamen, energie te besparen, én om de infrastructuur aan te passen. Maar in concrete grote projecten, zoals het voorgenomen aardgasvrij maken van een wijk, blijkt dat heel veel met elkaar samenhangt. Dat vraagt om uitzoeken en een transitievisie, terwijl aan de andere kant iedereen nu meteen al wil weten wat hij/zij zelf kan doen. En dan moet iedereen er ook nog achter staan! Hoe verder we in de uitvoering komen, hoe meer we zullen moeten letten op die acceptatie. Hij sluit af met voorbeelden van projecten, waarvan er een aantal dadelijk de revue passeren, en concludeert dat je langzaam wél ziet dat het motortje van de stad op duurzame energie gaat draaien.

de energieleverende hoogbouwflat

Het eerste is de energieleverende hoogbouwflat aan de Henriëttedreef. Marije Eleveld, directeur van de woningbouwvereniging Bo-Ex, vertelt over de grootschalige bouw van die flats in de jaren zestig in Overvecht, waarvoor de bouwelementen ter plekke fabrieksmatig werden gemaakt. Zes, zeven jaar geleden startte met zo'n negen partijen en een Energiesubsidie van EZ een pilotproject *Inside Out* om zo'n gebouw van ca 56 flats in bewoonde staat te vernieuwen, gericht op verduurzaming. Dit door het vervangen van de voor- en achtergevel door nieuwe – weer fabrieksmatig gemaakte – energieleverende gevels. Belangrijke partij en feitelijke hoofdaannemer was het Overvechtse bedrijf Bos Installatietechnieken. Primair is dat rondom, en dan ook echt rondom, zonnepanelen zijn aangebracht, alsmede een optopping op het dak van vier lagen zonnepanelen. Op het dak staat ook een grote klimaatkast met de techniek voor het opvangen van pieken, batterijen en warmtepompen. Na een jaar monitoring blijkt het energieverbruik 203 MWh en de opwekking 214 MWh; dus een plus van 5,5%. Dat is na afsluiting van het warmtenet en gas. Bo-Ex zag het als haar verantwoordelijkheid om de flat voor de pilot ter beschikking te stellen. Leerpunten waren bouwtechnisch, uitleg aan de bewoners, en wet- en regelgeving. De kosten zijn nog niet op het gewenste niveau en daarom wordt gezocht naar kostprijsverlaging en modulaire toepassing van het concept. Dit alles met het oog op opschaling en productie van de bouwelementen in een fabriek, vergelijkbaar met de jaren zestig.

Rijne Energie

Joost Brinkman vertelt over de vier jaar geleden opgerichte energiecorporatie Rijne Energie, die een groot energiepark wil realiseren in de nog onbebouwde polders Rijnenburg en Rijerscop in het zuidwesten van Utrecht, om daarmee het gebruik van duurzame energie in de stad te verhogen van nu 5% naar 10 à 20%. Via een initiatiefvoorstel aan de gemeente, na een gewonnen marktuitvraag en

een net afgerond netonderzoek zijn we nu zover dat het plan vier windmolens omvat, waarbij medewerking van de grondeigenaren een belangrijk probleem was. Per stuk kunnen de molens 6,5 MW opwekken. Dat is bij 3.500 draaiuren samen goed voor duurzame elektriciteit voor max. 90.000 huishoudens. De volgende stap is het krijgen van de vergunning en het aanvragen van de subsidie. In 2024/2025 kan er dan worden gestart met de bouw. Inmiddels heeft de corporatie 550 leden. En dat het ledenaantal een belangrijk element is voor het hele project bleek wel uit de wervende woorden, waarmee Joost het project presenteerde. Ter plekke wierf hij meerdere nieuwe leden!

Initiatieven in de provincie Utrecht

De vierde spreker, Piet Hein Speel, is thuis in de wereld van de energiecorporaties, als kwartiermaker voor de provinciale ondersteuner Energie van Utrecht, als initiatiefnemer in zijn eigen wijk met Veemarkt Samen, als werknemer bij Energie Samen, de branchecorporatie van de meer dan 650 energiecorporaties in Nederland, en met zijn zoon in Energie Student. Aan de hand van de vraag “Is het glas half leeg of half vol?” kijkt hij naar bewonersinitiatieven in de provincie. In Groenekan ketste het plan voor een windpark af, maar in gesprek met de bewoners werd het een zonnenveld, waarvoor net vergunning is aangevraagd. Als het gaat over Zon op Dak hoorden we dat het redelijk goed gaat; toch zijn er nog heel veel daken leeg! Niettemin: de corporatie Buurtstroom realiseerde elf grotere zonnedaken in Utrecht en omliggende gemeenten. Er zijn ook initiatieven op het gebied van warmte, maar het bekendste operationele voorbeeld is Thermobello in Culemborg, dus buiten de provincie. Kijkend naar de ervaringen in alle initiatieven zijn er veel argumenten waarom ze als totaliteit onvoldoende bijdragen aan de RES-doelstellingen voor 2030, zoals weerstand, geen lokaal eigendom, regelingen, netcongestie, etc. Maar Piet Hein ziet ook mogelijkheden om met initiatieven wél goed aan die doelstellingen bij te dragen. Het kernwoord is: samenwerken !! Effectiever samenwerken tussen corporatie en gemeente, en tussen bedrijven en corporatie. Zijn oproep is dat gemeente en bedrijven bewonersinitiatieven en coöperaties zien als volwaardige nieuwe partner.

We Drive Solar

Als laatste pitcher stal Robin Berg de show met zijn We Drive Solar. Zeven jaar geleden gestart met “zon op dak” op schoolgebouwen met subsidie van het Energiefonds. Inmiddels zijn er 10.000 panelen in exploitatie. Omdat hun energie door congestie niet goed aan het net geleverd kan worden, ontstond het idee die energie op te slaan in autobatterijen. Dit voor elektrisch te rijden, maar ook om terug te leveren aan het net. Essentieel was de ontwikkeling van een bi-directionele stekker in de auto en een dito laadpaal, waarmee de autobatterij kan worden opgeladen, maar ook ontladen. Inmiddels telt Utrecht zo’n 800 van die laadpalen. Ook was een auto nodig, geschikt voor op- en ontladen. Aanvankelijk was dat de Renault ZOE, maar het nieuwste is de Hyundai IONIQ 5, die wij als deelauto aanbieden ter vervanging van de eigen auto. Omdat de oplaadtarieven gereguleerd zijn en maar beperkt mogen worden verhoogd, komt de winst voor het bedrijf We Drive Solar vooral uit het energieprijis-gestuurd opladen. Dus bij voorkeur opladen als de inkoopprijs lager is dan de verkoopprijs. Inmiddels is We Drive Solar er in geslaagd om 25% van het piekladen te verschuiven naar goedkope momenten.. Robin ziet diverse kansen voor verbreding van deze ideeën. Zo is er bij het ASR hoofdkantoor een bi-directioneel laadplein met 50 laadpunten in combinatie met 2.000 panelen, dat moet uitgroeien tot 400 laadpunten. En er zijn zo’n 100 contracten bij nieuwbouwprojecten voor de combinatie panelen & deelauto’s. Met als Utrechtse voorbeelden: de Cartesiusdriehoek en het Wisselspoor.

Wiebe Draijer, bestuursvoorzitter van Rabobank Nederland

Na de pauze pleitte Wiebe Drayer, voorzitter Rabobank, voor een gezamenlijke aanpak van de energietransitie onder het motto “in theorie kun je alleen heel snel gaan, maar samen kom je in de

praktijk verder". Naast duidelijkheid over de urgentie is het nodig dat alle betrokken partijen in die samenwerking vertegenwoordigd zijn, zich kwetsbaar durven opstellen, voor de doelen tekenen, en mede-eigenaar zijn van de oplossing. Op die manier ontstaat er een zekerheid van handelen en een beleidskader met voldoende garanties dat investeringen maatschappelijk kunnen renderen. Dat geldt voor zowel beleid, als implementatie en instandhouding. Wiebe is – ook als bestuurslid van de Nationale Coöperatieve Raad – pleitbezorger van de coöperatieve aanpak, al zo zegt hij zijn ook andere samenwerkingsvormen denkbaar afhankelijk van de context. Het is ook voor een bank als Rabo zoeken naar de eigen rol binnen de energietransitie, laverend tussen regelgeving, zorg voor ingelegde gelden en het nemen van risico. Een initiatief is de Carbonbank, een niet gelukt plan is deelname in een windparkconsortium op zee. Een visie op de techniek is ook nodig. Zo is waterstof energie op de langere termijn wellicht mogelijk, maar niet op de korte termijn. Op de korte termijn moeten we vooral inzetten op opslag. Ook verdient het veiligheidsrisico meer aandacht. Wij zullen als banken onze verantwoordelijkheid moeten nemen door betere proposities voor klanten te ontwikkelen. Niet op individueel klantniveau, maar op integraal maatschappelijk niveau. Ja, en soms moeten we daarbij buiten de grenzen van de financiële sector treden.

Woonlasten gelijk houden?

Daarna was het tijd voor een dialoog onder leiding van Max Christern over drie stellingen. De scores op de eerste stelling "Bij elk transitieproject in de sociale huursector blijven de woonlasten en energiekosten gelijk" waren: eens 32 en oneens 38. Het leidde tot de volgende uitspraken:

- Om de ongelijkheid niet te vergroten is versnelling van de transitie nodig. Hoe langer geaarzeld, hoe meer de kosten voor een collectieve aanpak stijgen, doordat mensen met voldoende middelen individueel maatregelen treffen. Collectieve deelname en eigendom zouden voorwaarde moeten zijn.
- Oneens scoort hoog omdat het doel niet moet zijn kostenstabilisatie, maar kostenverlaging. Reductie is mogelijk door schaalvoordeel en moet beoordeeld worden t.o.v. de situatie 2021.
- Woningcorporaties richten zich gezien hun financiële capaciteit bij de energietransitie in 1^e instantie op de sociale huurders. Maar indirect kunnen ze een belangrijke rol in de breedte spelen.

Taken Utrechtse kennisinstellingen?

Op de stelling "Kennisinstellingen hebben de taak om samen met bedrijven haalbare combinaties te ontwikkelen van opwekking en opslag van energie" waren de scores: eens 61 en oneens 10. Dit leidde tot:

- In de ontwikkelingsfase van zo'n nieuwe combinatie kun je je voorstellen dat het gaat om samenwerking bedrijf met kennisinstelling. Maar bij het uittesten en invoering daarvan moet ook de burger betrokken worden. Er wordt voor gepleit om de burger ook aan de voorkant te betrekken.
- Eigenlijk zou de consumptie mogelijkheid van de opgewekte en opgeslagen energie mee moeten worden genomen. Zie het voorbeeld van We Drive Solar.

Één uitvoeringsorganisatie?

En tenslotte de stelling "Voor de versnelling is een gezamenlijke uitvoeringsorganisatie nodig van alle partijen". De scores waren: eens 29 en oneens 37. Uit de discussie kwam naar voren:

- Er is een verschil tussen de fase van het uitrusten van standpunten, en het feitelijke ondernemend samenwerken.

- Je moet geen centralisatie van de aanpak willen! Een goede tussenvorm tussen centralisatie en volledige decentralisatie is de gezamenlijke aanpak in buurten of van bedrijven in een gebied. Zo'n samenwerking tussen partijen, die naast energiemotieven ook een praktische gezamenlijke band hebben, lijkt het best hanteerbaar. Dit laat nog wel de vraag open wie de eindverantwoordelijkheid heeft.
- Je zult bij de samenwerkingsvorm onderscheid moeten maken tussen de niveaus en fases binnen het ontwikkelings-, besluitvormings- en invoeringsproces. Een samenwerking bij een infrastructuurproject stelt bijvoorbeeld andere eisen dan bij een project voor de isolatie van huizen.

Tenslotte: doorpakken met de energie transitie

Joop Oude Lohuis, voormalig directeur van het Energieprogramma van de gemeente Utrecht, hield als afsluiting een pleidooi om door te pakken met de energietransitie. We zijn nu immers in de realisatiefase gekomen, die een concrete organisatorische aanpak vraagt en verbreding van de betrokkenheid van burgers en bedrijven. Hij pleit ervoor om de dialoog twee kanten op te laten gaan: Maak het enerzijds kleiner en compacter, zodat de praktische consequenties voor groepen van burgers en bedrijven beter bespreekbaar worden, en anderzijds leer van elkaar en wissel ervaringen uit. Want Alleen samen komen we in het Utrechtse verder.

Utrecht, augustus 2022